

Novella

Pofon.

Pofon, de nem kézzel, hanem gumibottal, amely suhogva vágta a levegőt s aztán arcomhoz ütődött. Tűz lobbant, olyan lángoló tűz, mintha ezzel az egyetlen ütéssel balfülemet is letépted volna arcommal együtt, hogy piros szikrák villantak, s ezek a szikrák tüzet gyújtottak agyamban, lángra lobbantak és csillagos virágok szikráztak a szememben. Csillagos virágok szikráztak, mert az ember szemében mindig ott van a rengeteg csillag.

A pofonok csaknem állandóak lettek.

A pofonok hozzátartoztak mindennapi életünkhöz és senki se csodálkozott rajtuk.

A pofonok és a verések és a csillagok között mindig elváltam valamitől. Minden pofon magával vitt valamit . . . Mert minden pofon után megszakadt bennem valami, ahogyan a megáradt folyó mállasztja lassan a partját.

Pofon.

Könnyek.

És csillagok.

Pofonok, könnyek és csillagok.

Pofonok, könnyek és csillagok.

Fájdalom.

Én régen jártam elemibe és régen karcoltam bele palatáblámba az első betűket a mi kicsi, falusi iskolánkban és régen volt, hogy számokat tanultam írni és számolni tanultam és régen volt, hogy úgy jöttünk ki a mi kicsi iskolánkból kettős sorokban diáktáskákkal, könyvekkel, füzetekkel és tolltartókkal a kezünkben, s régen volt, hogy palatáblát használtunk és fehér krétát, hogy fehér betűket írjunk a fekete táblára s régen volt, hogy szép és fiatal tanítónőnk kísérgetett bennünket, s régen volt, hogy oly figyelmesen vizsgálgatott bennünket, mintha valamennyien a gyerekei lettünk volna.

Szerettem a tanítónőt.

S az az iskola nincs többé.

Nagyon szerettem a tanítónőt.

Az iskola régen nincs már.

Elmerült valahol az az iskola túl az Óperencián, hetedhét országon, mesebeli hegyeken túl.

A tanítónő sincs többé.
Csak egy pofon maradt.
Csak egy pofon maradt, amely oly gyászosan tépte szét első szerelmem szálait.

Szerettem a tanítónőt.

S aztán, megint, mint az elemisták kettős sorokban, s mindenki vitt valamit újra: csomagokat, összegöngyölt pokrócot, piszkos paplant, ütöttkopott katonaládát, akárcsak a falusi legények, akik ősszel bevonulnak. Volt aki vesszőből font utazókosarat cipelt, s az ember úgy érezte, hogy a saját sorsa fonódott össze, miként az a kosár, multból, jelenből, s a sejtelmes jövőből.

Nem jártunk többé iskolába.

Nem mentünk többé betűket kaparni a palatáblába.

És nem mentünk többé a számtan alapelemeit tanulni.

Mi akkor már régen nem számoltunk.

De hol maradt a tanítónő?

Ma már felnőtt vagyok, férfi, s nem sírnék előtte, pedig fájt a pofon, amit adott, pedig ma is nagyon fáj nékem az a pofon. Megpróbálnék megbocsájtani néki. Miért ne tenném, hiszen az emberek arra tanítottak, hogy mindent megbocsássak. Mindent meg fogok bocsájtani néki! Mindent megbocsájtok . . .

Többé nem kísért a tanítónő engem!

Jég.

Jeges fintorok.

Jeges álarcok.

Jeges arcok.

Szögesdrót.

És acél.

Jeges acél.

Acél a szemekben.

Acél a szívekben.

Ragyogó acél az önműködő fegyverek csövén.

Hosszú, bokáigérő gumiköpenyek.

Egyenruhák.

Nyálkás, zöld békalencse a zavaros, őszi mocsár felszínén.

Fekete bársonyhajtóka.

És csillogó, ezüst halálfej.

Fekete bársonyhajtóka és ezüstösen csillogó halálfej a fekete bársonyhajtókán.

És keresztbetett lábszárcsontok.

Egy törekvés megfelelő kifejezése.

Megfelelő kifejezése egy törekvésnek, egy világnézetnek, amely idehozott bennünket az ő új, földi paradicsomába, ebbe a mennyországba, amely éppen olyan fekete, mint az a fekete bársonyhajtóka, ebbe a meny-

országba, amely éppolyan csillogó, mint amilyen csillogó az az ezüsből való halálfej és a két keresztbetett lábszárcsont a fekete bársonyhajtókán.

Szögesdrótok.

A szögesdrót is ragyogott, ahogy belepte a dér, olyan volt, mintha ezüsttel futtatták volna, úgy csillogott az a sűrűn font szögesdrót négy méter magasságban feszülve a betonoszlopokon, melyeknek a vége oly szomorúan hajlott meg, mint az üresen maradt akasztófa.

Megfigyelőtornyok.

És ott őrködtek ebben a behavazott völgyzorosban mindennél magasabban ezek a tornyok.

Vizslató szemek bámultak ezekből a tornyokból:

a gépfegyver tekintete,
az önműködő fegyverek tekintete,
a fényszórók tekintete,
az őrszemek jeges tekintete.

És ez a rengeteg szem a szabadsággal szemben őriz bennünket, vigyáznak ránk, hogy véletlenül ki ne szökjünk a szabad világba.

Perverzitás.

A szabadságot szögesdrót vágta el.

A szögesdrót megfelezte a világot.

Gumibot.

Gumibot az SS-katonák kezében.

Gyászosan hangzó suhintás.

Lendület.

A gyászoshangú suhintás s a gyászos lendület ott ül megfagyott arcunkon és fülünkön.

Vér.

Hó.

Kék foltok.

Vércseppek a havon.

Vörös lett a hó.

Hát nem csoda, hogy a legszívesebben elfelejteném tanítónőmet az első elemiből és nem csoda, hogy a legszívesebben elfelejteném első belgrádi kirándulásomat is, amikor a számtan-tanár a Terázia kellős közepén úgy vágott pofon ártatlanul, hogy mind az öt ujjának ott maradt a nyoma arcom balfelén, egyetlen kis csomag cukorka miatt, aminek KIKI volt a neve.

Gumibot.

És a kéz öt ujjá.

És pofon.

Gumibot, egy kéz öt ujjá és ott volt a pofon arcom balfelén.

Miért is nincsenek többé a világon balkezesek, hogy olykor legalább arcom jobbfelére is pofonokat kapnék?

Hát nem volna jobb, emberek, ha két kézzel pofozkodnánk?

Mert ha jobbról és balról csattan a pofon, egyensúlyba kerül az ember arca, ha jobbról és balról kapja a pofonokat, s így az ember arca egyformán sajog jobbról és balról és akkor könnyebb elviselni a fájdalmat, mert két egyforma fájdalom sohasem fájhat úgy, mint ahogyan egyetlen fájdalom fáj.

De egyáltalán miért veri egyik ember a másikat?

Miért veri szüntelenül egyik ember a másikat?

Miért pofozza egyik ember a másikat s hozzá állandóan jobbkézzeled?

Pofon ütöttelek én valamikor téged?

S neked is ennyire fáj?

Tudom, disznó vagyok, hogy ezt oly sokszor elkövettem veled...

És csak most érzek megbánást, ha mindjárt bocsánatot kértem is kipirult, égő arcodat látva, melyről felcsókoltam a könnyeket...

De ha neked is úgy fáj a pofon, mint nekem, hát ne bocsássál meg soha!

Ne bocsáss meg!...

Megbocsájtásod üszkös sebbé válik!

Én szerettelek... Én szeretlek... És szeretni foglak...

Bocsáss meg!... Bocsáss meg, mert szeretlek!...

Ez az ember nem szeret engem.

Miért ez az önmagáért való túrés? Nem akarok túrni, magáért a túrésért? Hát nem bocsájtok meg soha ennek az embernek?!... Soha?!... Ostobaság... Tiszta gyerekség... Ezzel ő igazán nem veszít és nem kap semmit... Nem hallja gondolataimat... És nem hallja, de nem is érzi annak a pofonnak a csattanását, melyet gondolatban én helyeztem el az arcán... Mert nem hallja gondolataimat... A gyűlöletemet se hallja... Nem üthetem meg, mert tehetetlen és mozdulatlan vagyok...

Gyűlölet.

Nem szerettem apámat.

És apámnak is nehéz keze volt, nehezebb a gumibotnál, pedig mindig azt mondta, mindannyiunkat szeret és engem kimondhatatlanul szeret. És ez a nehéz kéz sose szállt le szelíden ránk, fejletlen testünkre, hogy megismogassa a fejünket...

Mert furcsa volt apám keze, amely úgy szakadt ránk, mint a görgeteg és gyakran azt kívántuk, hogy bár égne el az a kéz, mint ahogyan a nád égett el a szomszéd háza tetején, hogy ne legyen keze többé, mert akkor ez a kéz nem okozna fájdalmat se anyáknak, se nekünk, se nekem; vagy fagyana le, s törne el, mint ahogyan a megsárgult jégcsapokat tördeltük minden télen nádas háztetőnk öreg ereszeről.

És akkor is tél volt.

És fehér lett a hó.

Zimankós tél.

De a telek is egyformák: fehérek és zimankósak és a kályha mellé, a tűz mellé kergetik az embert. A tél a kályha mellé terelt bennünket s apámnak nehéz keze volt. Apámnak nehéz keze volt, a kályhában elégett a tűz,

mivel azon a télen nem raktunk tüzet a kályhába, mert a hideg, repedezett kemencén macska nyávogott s a kulycslyukon át füttyülve rontott be a szél.

Tél, zimankós tél, szél, jég és fehérség.

És apánknak nehéz keze volt, nehezebb mint akármelyik gumibot. És nehéz feje is volt s az ez ő nehéz feje nemcsak az asztal alá húzta állandóan, de a földre is. És sötét gondolatai voltak. Gondolatok, amelyek tulajdonképpen nem is voltak gondolatok, mert hiányzott belőlük a símogatás, csak a verés töltötte ki őket . . .

És anyánk fogta a fejét, mert a tányér keményebb volt a halántékánál.

Anyánk jajgatott.

Testvéreim jajgattak.

Jajgattam én is.

Odakinn szikrázott a hó.

Odakint szikrázott a hó én meg ott álltam az udvaron az őszibarackfa mellett, az elszáradt barackfánál, amely még a nyáron elhullatta levelét és nem termett gyümölcsöt.

És szaladtam a barackfa körül.

És egylábon ugráltam, mintha nagyon melegem lett volna és mintha nem is éreztem volna, hogy meztláb vagyok, mintha nem is éreztem volna a havat, amely azon a napon ugyancsak meztláb volt és nem éreztem, hogy éppen ettől a meztelenségtől szikrázik.

Jeges fájdalom.

A gyerekkor jeges fájdalma.

Az ifjúság jeges fájdalma.

A gyerekkor fájdalma, a gyerekkoré, amely elveszett a boros lehelletben, a szegénység árnyékában, éhségben és nyomorúságban . . . És jeges fájdalom az ifjúságnak, amely elveszett a meleg ételről szótt álmok hálójában.

Meleg szoba!

Egy tál meleg étel!

Az életben szükségszerűen ismétlődnek a dolgok, de némileg megváltozott feltételek között.

Bezárult kör.

Csupa ismétlődés minden.

És újra jeges fájdalom.

Jeges fájdalom kínoz, mert szüntelenül szaladnom kell, hogy ne fázzon a meztelen testem és lábom a metsző hidegben, a havon amely azon az estén egészen fekete volt.

Milyen jó volna, ha újra megfogódzhatnék abban a meddő őszibarackfában, amely még a messzi gyerekkorban kiszáradt. És milyen jó volna most is körülfutni azt a kiszáradt, meddő őszibarackfát, mert akkor még remény kedni lehetne, hogy valahonnan majd kiszalad egy szomszéd és bevisz magával a meleg szobájába és forró teát ad inni vagy meleg tejet vagy legalább egy kockacukrot.

A szomszédok?

A gyerekek mind egyformák.

A kicsik is meg a nagyok is .

Mert mi kell a gyerekeknek akár kicsik akár nagyok? Forró teán, meleg tejen meg egy kockacukron kívül semmi! Mert mi kell a gyerekeknek akár kicsik akár nagyok, ha meztelenségükben reszketnek a hidegtől?

A szomszédok?

Hát kik az én szomszédaim ma este?

És milyen emberek ezek az én szomszédaim ma este?

Nyolcszáz rab a piszkos, letaposott novemberi havon . . .

Nyolcszáz rab alakult át kérdőjellé s nem csak nyolcszáz, hanem nyolcszázszor nyolcszáz.

Képtelen vagyok válaszolni akárcsak egyetlen kérdésre is, mivel az egyik kérdés a másikat vonja maga után.

Április a novemberi őszben?

Tréfa?

Valóban?

Áprilisi tréfa?

Még annál is rosszabb?

Valóság?

Nem?

Lehetetlen?

Miért?

Hol vannak a ruháink?

Ki volt az a tolvaj?

Hát a cipőink?

Legalább fapapucsunk volna?

Ki volt az a könyörtelen tolvaj?

Miért vagyunk meztelenül a havon?

Miért parancsolt rá az az SS katona ezekre a kék zebrákra, hogy a végki merülésig verje a mi megkékült, meztelen testünket, amely már az ő zebracsikos egyenruhájukhoz kezdett hasonlítani a hidegtől és az ütésektől.

Kék-fehér zebrák?

Számok?

Zöld háromszögek?

Kik ezek a kék-fehér zebrák?

Ki meri azt állítani, hogy mi is ilyenek leszünk már néhány nap múlva, ha átmentünk ezen az üzemen, amely az új európai rend embereivé alakít át bennünket.

Gazság!

Az új európai rend.

Mi lesz ebből a meztelen reszketésből?

Milyen egy meleg cipő?

És egy meleg ruha?

És egy meleg szoba?

Miért reszket még ez a szurós fekete hó is a talpunk alatt?

Miért reszketünk valamennyien a csillagokkal együtt?

Becsaptak bennünket?

Valóban?

Miért?

Ez a valóság?

Az új európai rend?

Reszket a hó a talpam alatt ott a fürdő előtt, ahonnan vizesen hajtottak ki bennünket a metsző hidegbe.

Reszkető lábakkal taposom a reszkető fekete havat a tábor udvarán, a mosoda előtt.

Hány pillanat van egy percben és egy órában, amikor az embernek úgy tűnik, hogy egy egész örökkévalóság költözött beléje s kezdi úgy érezni magát, mintha évszázadok óta topogna itt meztelenül ezen a piszkos és reszkető havas talajon?

Novemberben hó

Hol vannak azok a jó magyar csendőrök fekete tollas kalapjukkal, akiket egyenruhába öltöztetett sakáloknak nevezünk a börtönben, s akik ólommal és acéllal patkolták meg a fogukat, hogy torkunkat átharaphassák és kitéphessék keblünkéből a szívünket.

Hol vagyunk?

Hova jutottunk?

Miért?

Hova jutunk el?

Miért?

Mi az oka, hogy ide kerültünk?

Hova?

Merre?

Meddig?

Hát lehet ezt még elviselni?

És mereven állni?

Kérdések.

És csak kérdések. Jeges kérdések, oly jegesek, mint lábunk alatt a jeges hó, amely megolvad testünk melegétől.

Bizony, a jeges kérdések özöne nem olvad meg körülöttünk, mint a hó a lábunk alatt.

És csak pattognak a kérdések, könnyörtelenül pattognak, dobolnak az ember agyán, mint a világ legmélyebb hangú és legörültebb dobjai.

Kavargó kérdések.

Válasznélküli kérdések.

És mozgalmas kérdések.

Kérdések az eljárásokban.

Kérdések az emberi cselekvésben.

És kérdések, emberi kérdések a legcsodálatosabb formában, amelyeneket még nem látott a világ.

Nyolcszáz pucér búzaszál.

Meztelen szár, kalász nélkül, amelynek azonban feje és keze van.

Nyolcszáz búzaszál, amely ebből a novemberi hóból hajtott ki.

Nyolcszáz pucér búzaszál egymáshoz tapadva, egyetlen kévébe kötve.

Szál mellett szál, hogy a szem meztelensége megpihenjen.

Szál mellett szál, hogy a meztelen test átmelegítse a másikat és saját lehelletét.

Szál mellett szál, hogy a letaposott, piszkos és fekete novemberi havon felröppenjen a dal.

És harsog a dal mindenütt.

Tavasszal.

Addig a kalászok már meghajoltak a tavaszi szélben s várják az aratót, hogy eljőjön kaszával a kezében, levágja és kévébe kösse őket.

De a kalászok élő és meztelen rendje nemcsak addig hintázik, amíg nem jön az arató, hogy kaszával a kezében lekaszálja őket.

És a kaszás belépett a rendbe!

Ki ez a kaszás?

Ez nem a halál.

Mert a halál hideg.

A halál ez alkalommal nem jár kaszával.

Meleg van?

Ez a kaszás ég a haláltól!

Mert ebben a dermedt zimankóban a melegség rosszabb a halálnál.

A hideg halál hűvösen megnyugtatja az embert.

De a tűz fellángol.

De a tűz izzik.

De a tűz lángja lobog.

De a tűz mindent megsemmisít.

S a tűz nem magától lett, mi gyújtottuk a tüzet egymáshoz tapadva, mint a kalász, mint az aranysárga búza kalásza, amely hullámszik a szeretetben.

Szomorú kalász, jószágos kalász.

Jó ez a szomorú kalász, mert ha a szomorú kalászt lekaszálod, ott marad, ahol leesett, ahova a kasza vágta.

Szomorú kalász, élő kalász, nem jó ez így.

Mert az emberek sohse voltak jók olyankor, ha a saját melegüket kellett féltetniük, ha félniük kellett a téltől, amely jeges kézzel és jeges marokkal nyúlt fenyegetően feléjük.

S az élő kalásznak a búzatábla szélén nem tetszett, hogy a másik kalász a tábla közepén élvezheti a meleget. Ez a kalász is csak előre akart törni mindig előre, a tábla közepe felé, mert átfagyott, mert reszketett, el akart jutni a középső kalászokhoz, hogy átmelegedjék.

S a melegben álló kalász ott a tábla közepén nem akart elmozdulni, mert néki jó volt, mert ő melegben volt és szerette volna továbbra is jól érezni magát e melegben. A melegben élő kalász nem akart kivonulni a tábla szélére, a hidegbe.

Szakadék.

A szakadék szélén.

Ott van a szakadék széle az emberben s az ember belezuhant abba a szakadékba, melyet saját magában ásott ki.

Kalászok.

Kalászok, melyeknek fejük van, melyeknek lábuk van, szájuk van, kalászok, melyeknek nyelvük van és káromkodások a szájukon, kalászok, melyeknek foguk van és kezük van és öklük van, kalászok, melyek harapni tudnak, ütni tudnak, taposni tudnak, törni tudnak, melyek szagatni tudnak, ölni tudnak . . .

Kalász, kalász, szomorú kalász.

És ropogás.

És visítás.

És sikoltás.

És jajkiáltás.

És vér.

És letiport végtagok.

És törött kezek.

És eltört lábak.

És szétmorzsolt állkapcsok.

És szétzúzott orrok.

És kivert szemek.

És megtiport gyomrok.

És kitaposott belek, melyek a szájon folynak ki.

És egy láb, amely ott áll a gőzölögve kihülő hasüregben.

Ó, kalász, én szomorú kalászom.

És nincs többé búza, nem hullámszik többé a kalász, és nem szorúl kérébe

És dal sincs többé,

Elveszett a legszebb szerelmi dal, mely ezen a piszkos és fekete havon harsant fel.

Semmi sincs.

Vadállatok.

Nyolcszáz eszeveszett vadállat rohan egymásnak.

Nyolcszáz eszeveszett vadállat káromkodott, verekedett, püfölte, harapta,, tépte és gyilkolta egymást.

Vadállatok!

Képzetelemben az őszibarackfa egészen a napig nő.

Maga a fa is a naphoz hasonlít, amely lassan tör elő a ködös felhőkből.

Az az őszibarackfa kis kebleid aranyalmáihoz hasonlatos, amelyek megvédték engem a minden oldalról száguldó szelektől.

Képeletemben az őszibarackfa a napig nő s úgy érzem, hogy láthatatlanul vékony sugarain át egy hatalmas kék napkorong hatol lassan de biztosan a vérkeringésembbe. S szeretném megfogni ezt az én kis őszibarackfámat, amely gyerekkoromból ágazik ide e piszkos, fekete, letaposott és véres óra . .

És szeretném megfogni ezt a kis őszibarackfát, mert az ő gyenge és törékeny kis törzse egészen a napig ágaskodik.

És egyáltalán ugrálva futkározom az én kis őszibarackfám körül . . . És váltogatom a lábamat . . . Az egyik hideg, . . . A másik, úgy tűnik meleg . . . És milyen furcsa érzés ezt a melegséget elszakítani a hótól, amikor úgy érzem, hogy véredényeimben és hajszálereimben vér helyett ólom folyik . . . úgy érzem, nehéz ólom folyik az ereimben, részeg ólom, amely rettenetes súllyal húzza le a testemet, részegen nehezedik bennem az ólom, borzalmas erővel húz le engem nemcsak az asztal alá, nemcsak a földre, nemcsak erre a havas talajra, hanem a föld alá is húzza a fejemet és a kezemet és a lábamat . . .

Megpróbálok ellenállni, nem adom meg magamat, nem hagyom el magamat, mert ha gyenge vagyok, akkor nincs többé itt az őszibarackfa, amely magasra nő, magasra, egészen a napkorongig, akkor itt nincs többé jószomszéd, akkor nincs többé semmi a krematórium fekete kéményén kívül, amely szüntelenül okádja magából a füstöt ebbe a szürke, havas novemberi estébe . . .

Letaposott, piszkos, fekete hótakaró vízelettel, bélsárral és az emberi testekből csöpögő vérfoltokkal tarkítva.

Nyolcszáz vadállat küzd a letaposott piszkos és fekete hótakarón.

Tehetetlenség.

Hitegetés.

Nyolcszáz eszeveszett fenevad ezen a piszkos és véres, letaposott hótakarón.

Tehetetlenség.

Szeretnék megkapaszkodni az őszibarackfában, amely magasra nő, magasra egészen a napkorongig.

De az őszibarackfa sincs többé.

Hitegetés.

Tehetetlenség újra.

Tehetetlen vagy a menekülésre, pedig tested minden atomja a szabadulásra vágyakozik, ha mindjárt darabokra szaggatnak is, ha mindjárt nem is marad belőle semmi. És szeretnél menekülni, még önmagadtól is, menekülni az emberektől, hogy a tehetetlenség törvénye szerint sohse állj meg többé, mert ha a fáradtság véletlenül levenne a lábadról és el kellene vágódnak, akkor hátra kellene nézned egy pillanatra s ebben a pillantásban megundorodnál attól az eltorzult képtől melyet felebarátaidról magadban őriztél . . .

Csalódás.

A csalódás tehetetlen gyermekké változtatja az embert.

A hitegetés is egyhelyben topog.

Tehetetlenség.

Dermesztő magány.

Egy nagy csalódás minden mozdulatot megbénít az emberben s még gondolataiban is elcsügged.

A hitegetés is egyhelyben topog.

Tehetetlenség.

Magány.

Megdermedt bennem a magány.

A magány megdermedt mindenkiben, ha nyolcszáz küszködő ember veszi körül a piszkos, véres, letaposott fekete hótakarón.

Ó barackfa, aki a napkorongig ágaskodsz, magasan, magasan egészen a napig, hajlítsd le hozzám szelíd törzsedet vagy egy törékeny ágadat legalább.

Megdermedt bennem a magány,

Megdermed a magány minden emberben, ha nyolcszáz fenevad veszi körül, akikkel a káromkodáson kívül egyetlen szót sem válthat.

Megdermedt bennem a magány, mert nyolcszáz emberállat vesz körül és nem fogózhatom meg egy baráti kézben s ezért képzeletemben egy régen, még a gyerekkoromban elszáradt őszibarackfába fogódzom, amelyről azt hittem, hogy magasra nő, egészen magasra, egy hatalmas, kék napkorongig.

Magány!

Hej, barackfa, aki a gyerekkorból elágaztál egészen ide a piszkos és véresen letaposott hótakaró fölé.

Csalódás.

És te mégis táplálsz engem, barackfa, erőt adsz nekem.

Hej, barackfa, nyújts felém vékony ágaidon egy hatalmas kék napkorongot, amely átmelegít majd engem, hogy ne essek el a földön, ezen a piszkos, fekete, véres havon!

Hej, barackfa!

Gyermekkorom árva őszibarackfája!